

משרד החנוך והתרבות - המחלקה לתרבות תורנית

גליונות לעיון בפרשת השבוע
בעריכת נחמה ליבוביץ
שנת העשרים ושש

יתרו (תשכ"ח)

ר"ט ד'

א. כה תאמר לבית יעקב ותגיד לבני ישראל

1. רש"י (על פי המכילתא)
ד"ה כה תאמר: בלשון חזק וכסדר הזה.

מה קשה לוי?

2. רש"י (ע"פ המכילתא)

ד"ה לבית יעקב: אלו הנשים - תאמר להם בלשון רכה.
ד"ה ותגיד לבני ישראל: עונשין ודקדוקים, פרש לזכרים דברים הקשים כגידים.

(א) מה קשה לוי?
(ב) מקשים מפרשי רש"י: וכי סבר רש"י שכל לשון "אמירה" אינו נופל אלא על רכות, והלא יודע שאיבדו כו, ומניין לו שכאן הכונה לרכות?
xx ישב קושיהם!

ב. אתם ראיתם אשר עשיתי למצרים
מכילתא: לא במסורת אני אומר לכם, * לא כתבים אני משגר לכם, לא עדים אני מעמיד עליכם, אלא "אתם ראיתם אשר עשיתי במצרים".

x מהי הזרות בלשון שאותה דייקו המכילתא ורש"י ואמרו מה שאמרו?

ג. אתם ראיתם אשר עשיתי למצרים
מכילתא: ראו על כמה הם חייבים: על ע"ז, על גלוי עריות ועל שפיכות דמים ולא נפרעתי מהם אלא על ידיכם.

רש"י: ד"ה אשר עשיתי למצרים: על כמה עברות היו חייבים לי קודם שבזדווגו לכם ולא נפרעתי מהם אלא על ידכם.

1. מהו הקשי בפסוקנו שמביא את המכילתא (ובעקבותיה את רש"י) לפרש את פסוקנו כפי שפרשוהו?

2. מה האופיני כאן בנסוח שרש"י מנסח את מקורו?

3. מה החבדל בין הפירוש הנ"ל לבין הפירוש הנביתו לפסוקנו ע"י בובר ("משה" ע' 99)?

החלק הראשון של פסוק זה מעלה את הצד השלילי ומסכמו בנקודת הראות המכרעת: כדי שיבוא ישראל לכוון אל האלוקים, מוכרח היה להעשות במצרים מה שנעשה.

ד. אתם ראיתם אשר עשיתי למצרים

ספורנו: כמה הפציתי כדי שישובו מרשעם, "כי לא אחפוץ במות המת" (יחזקאל י"ח) ובהקשותם ערפם הוצרכתי להרבות אותותי ומופתי בקרבם ולהשחיתם.

השווה את פירושו לפירוש מכילתא (לעיל בהערה) ורש"י שבשאלתנו הקודמת.

1. מה החבדל ביניהם?

2. איזה מהם מתאים לדעתך יותר להקשר?

(*) ברש"י: לא מסורת היא בידכם.

ה. ואשא אתכם על כנפי נשרים:
מכילתא דר' שמעון בן יוחאי:
מה הנשר הזה עולה ממטה למעלה בשעה קצרה, כך ישראל עולין ממטה למעלה בשעה קצרה. ומה עליתן עלו שלא כדרך הארץ אף ירידתן שלא כדרך הארץ. וכן הוא אומר (חושע ז' י"ב) "כאשר ילכו אפרוש עליהם רשתי, כעוף השמים אורידם, איסרם..."

רשב"ם ד"ה על כנפי נשרים: שהעברתי אתכם על הים ביבשה, כנשרים שעוברים ימים דרך פריחה; גם שלא חזקתם כדכתיב (דברים ל"ב): "כנשר יעיר קנו על גוזליו ירחף".

בכור שור ד"ה על כנפי נשרים: כלומר הגבתי אתכם למעלה ולגדולה גדולה, שהוצאתי אתכם מעבדות עבדים ואוליך אתכם אלי להיות עובדים אותי, שאני מלך מלכי המלכים. וכמה הגבתי גדולה היא לכם. ואף נשאתי והגבתי אתכם על כנפי נשרים שפורחים למעלה מכל העופות.

1. מה ההבדל בין שלשתם בפירוש התמונה, מהו הצד המיוחד שרואה כל אחד מהם בדמוי זה?
 2. לפי איזה משלשת הפרושים הנ"ל דומה דמוי הנשר בפסוקנו לדמוי זה בפסוק הבא?
- דברים כ"ח י"ט: ישא ה' עליך גוי מרחוק מקצה הארץ
כאשר ידאה הנשר.

ו. ואשא אתכם על כנפי נשרים:

רש"י ד"ה על כנפי נשרים:

כנשר הנושא גוזליו על כנפיו, שכל שאר העופות נותנים את בניהם בין רגליהם, לפי שמחזיקים מעוף אחר שפורח על גביהם, אבל הנשר הזה אינו מתירא אלא מן האדם שיזרוק בו חץ, לפי שאין עוף פורח על גביו, לכן נותנו על כנפיו.
אומר: מוטב שיכנס החץ בי ולא בבני...

אור החיים: הנה האריך בבחינת האהבה... אמר: דאו חיבתי בכס כרחם אב על בנים חביבים; אפילו מדרך כף רגליכם חסתי עליו ונשאתי אתכם על כנפי נשרים, ענני כבוד היו מוצעים תחתכם.

1. מהו הקו בתמונת הנשיאה על כנפי נשרים שרואים שני פרשנים אלה, שלא ראוהו פרשנינו שבשאלה הקודמת?
2. מה ההבדל בין רש"י לאור החיים בהסברת הדמוי?

ז. ואשא אתכם על כנפי נשרים:

ספורנו ד"ה על כנפי נשרים: דרך לא עבר בה איש, כמו הנשר המוליך בניו ברום אור, אשר לא ילך בו שום מין עוף אחר, וזה להבדיל אתכם מכל העמים ועסקיהם, להיות לי.

האם תפישתו את תמונת הנשר מסכימה עם אחת התפישות שחברנו לעיל, או שונה תפישתו מכל הנ"ל?

ח. ואשא אתכם על כנפי נשרים:

מלבי"ם: כי הייתם משוקעים בתהום סומא מצרים ונשאתי אתכם מן העמק אל הרום, כנשר שנושא את גוזליו לרום שמים במקום שאי אפשר לשום עיט דורס להגיע לשם.

1. במה שונה פרושו מכל הפירושים שראינו?
2. מה היא חולשת פרושו?

ט. ואשא אתכם על כנפי נשרים:

הסבר, למה נאמר כאן "כנפי נשרים" בלשון רבים ולא "על כנפי נשר", כמו שנאמר בדברים (כ"ח י"ט) "כאשר ידאה הנשר", ולא כפי שנאמר בשירת האזינו "כנשר יעיר קנו על גוזליו ורחף יפרש כנפיו יקחהו ישאהו על אברתו"?

י. ואני אתכם אלי:

תרגום אונקלוס: וקריבית יתכוון לפולחני.

רמב"ן: אל מקום כבודי, ההר הזה אשר שכנתי שם.

רשב"ם: להיות אני לכם לאלוקים.

1. מה ראה אונקלוס לתרגם שלא לפי משמעות הכתוב?
2. x במה שונה הרשב"ם בתפישת מבנה הפסוק ממה שרגילים לפרשו?
3. x מה הרעיון המרומז בדברי הרשב"ם וחיכוך מצינו אותו במפורש בתורה?